Lietas Nr. C12234811
Lietas arhīva Nr. SKC-0043-15

SPRIEDUMS
Latvijas Republikas vārdā

Rīgā 2015.gada 27.martā

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departaments:

tiesnese referente Ļ. Kušnire

tiesnese A. Briede

tiesnese A. Čerņavska

rakstveida procesā izskatīja civillietu sakarā ar prasītājas SIA „MS" kasācijas sūdzību par Latgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 16.augusta spriedumu maksātnespējīgās SIA „Tapeks" prasībā pret /pers. B/ par parāda un līgumsoda piedziņu.

A p r a k s t o š ā d a ļ a

[1] Maksātnespējīgā SIA (turpmāk arī - MSIA) „Tapeks" 2011.gada 24.augustā Daugavpils tiesā cēlusi prasību pret /pers. B/, lūdzot piedzīt parādu 3 449,42 Ls, kas sastāv no pamatparāda 1 724,71 Ls un līgumsoda 1 724,71 Ls.

Prasībā norādīti šādi argumenti.

[1.1] Starp SIA „Tapeks" kā pārdevēju un SIA „Būvtranss D" kā pircēju 2008.gada 2.aprīlī noslēgts pirkuma līgums.

Pirkuma līguma 3.1.punktā SIA „Tapeks" un SIA „Būvtranss D" vienojās, ka SIA „Būvtranss D" samaksās par precēm 21 kalendārās dienas laikā no to saņemšanas dienas, pamatojoties uz preču pavadzīmē - rēķinā norādītajām summām un samaksas termiņiem.

Atbilstoši MSIA „Tapeks" grāmatvedības datiem, SIA „Būvtranss D" nav veikusi samaksu par piegādātajām precēm 1 724, 71 Ls apmērā.

[1.2] Pirkuma līguma 3.4.punktā SIA „Tapeks" un SIA „Būvtranss D" vienojās, ka par katru nokavēto pirkuma maksas samaksas dienu SIA „Tapeks" ir tiesīga pieprasīt līgumsodu 0,5% apmērā no kavētās samaksas summas.

Līdz ar to SIA „Būvtranss D" ir pienākums veikt ne tikai preču pavadzīmē - rēķinā norādītās pirkuma summas samaksu pilnā apmērā, bet arī atbilstoši pirkuma līguma 3.4.punktam un Civillikuma 1720.pantam veikt līgumsoda samaksu 0,5% apmērā no savlaicīgi nesamaksātās summas par katru kavējuma dienu.

[1.3] Pirkuma līguma 3.8.punktā SIA „Būvtranss D" /amats/ /pers. B/ apņēmās atbildēt kā pats parādnieks gadījumā, ja SIA „Būvtranss D" kavē vai neveic maksājumus par izsniegtajām precēm, kā arī gadījumos, ja SIA „Būvtranss D" ar tiesas lēmumu atzīta par maksātnespējīgu.

Ar Daugavpils tiesas 2009.gada 24.septembra spriedumu pasludināts SIA „Būvtranss D" maksātnespējas process, bet ar Daugavpils tiesas 2011.gada 7.aprīļa spriedumu pabeigta SIA „Būvtranss D" bankrota procedūra. 2011.gada 19.aprīlī SIA „Būvtranss D" likvidēta.

Tā kā SIA „Būvtranss D" nav veikusi samaksu par saņemtajām precēm un ir likvidēta, atbildētājam ir pienākums atbildēt kā pašam parādniekam par SIA „Būvtranss D" no pirkuma līguma izrietošajām saistībām.

Pie šādiem apstākļiem no /pers. B/ piedzenams pamatparāds un procenti tādā apmērā, kādā tas bija uz galvenā parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanas brīdi, t.i., 5 377,03 Ls. Tomēr, ņemot vērā kopējo SIA „Būvtranss D" parāda summu un, ievērojot samērīguma principu, MSIA „Tapeks" vērš piedziņu uz parāda summu 3 449,42 Ls, proti, pamatparādu 1 724,71 Ls un līgumsodu 1 724,71 Ls.

Prasība pamatota ar Civillikuma 1587., 1590., 1651., 1652., 1694., 1695., 1696., 1698., 1701., 1702., 1712., 1716., 1720., 1722., 1828., 2021.pantu.

[2] Ar Daugavpils tiesas 2012.gada 12.marta spriedumu prasība apmierināta daļēji.

Tiesa: 1) piedzinusi no /pers. B/ par labu MSIA „Tapeks" pamatparādu 1724,71 Ls; 2) noraidījusi

prasību daļā par līgumsoda piedziņu.

[3] Daugavpils tiesas 2012.gada 12.marta spriedums daļā, ar kuru no /pers. B/ par labu MSIA „Tapeks" piedzīts pamatparāds 1 724,71 Ls kā nepārsūdzēts stājies likumīgā spēkā.

[4] Izskatījusi lietu sakarā ar MSIA „Tapeks" apelācijas sūdzību par pirmās instances tiesas spriedumu daļā par līgumsoda piedziņu, Latgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija ar 2012.gada 16.augusta spriedumu prasību šajā daļā noraidījusi.

Spriedums pamatots ar šādiem argumentiem.

[4.1] Pastāv priekšnosacījumi galvinieka atbrīvošanai no līgumsoda samaksas.

SIA „Būvtranss D" parāda samaksas termiņš iestājās 2008.gada 9. un 31.jūlijā, bet prasība tiesā celta tikai 2011.gada 24.augustā, pieļaujot līgumsoda pieaugumu uz nokavēto dienu skaita palielināšanos, kas ir uzskatāma par iedzīvošanos uz atbildētāja rēķina.

Atsvabināšana no līgumsoda samaksas sekmēs taisnīgu izlīdzinājumu starp prasītāju un atbildētāju.

[4.2] Saskaņā ar Civillikuma 1657.pantu tiesa var parādnieku atsvabināt no viņam neizdevīgām nokavējuma sekām arī citos gadījumos, kad viņu nevar vainot ne uzmanības trūkumā, ne vispār vieglprātībā vai nolaidībā, vai kad izpildīšana nav notikusi nepārvaramas varas dēļ.

Lietas izskatīšanas gaitā netika iegūti pierādījumi, ka SIA „Būvtranss D" būtu nonākusi finansiālās grūtībās atbildētāja vainas dēļ, vai arī atbildētājs ar savām darbībām būtu sekmējis SIA „Būvtranss D" maksātnespējas iestāšanos.

Apelācijas sūdzības arguments, ka /pers. B/ bija SIA „Būvtranss D" kapitāla daļu turētājs, /amats/ un tādēļ viņam jācieš līgumsods, atzīstams par nepamatotu, jo kapitāla daļu piederība un darbs sabiedrībā pats par sevi neliecina par to, ka persona ir vainojama par sabiedrības finansiālajām grūtībām.

No Civillikuma 1657.panta izriet tiesas tiesības atbrīvot parādnieku no nelabvēlīgām nokavējuma sekām, kas konkrētajā lietā atbilst taisnības principam.

[5] Ar Latgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 16.augusta spriedumu MSIA „Tapeks" aizstāta ar tās procesuālo tiesību pārņēmēju SIA „MS.

[6] Par minēto spriedumu kasācijas sūdzību kā MSIA „Tapeks" procesuālo tiesību pārņēmēja iesniegusi SIA „MS", lūdzot, spriedumu atcelt un lietu nodot jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Sūdzībā norādīti šādi argumenti.

[6.1] Atbilstoši Civillikuma 1657.pantam tiesa var parādnieku atsvabināt no viņam neizdevīgām nokavējuma sekām arī citos gadījumos, kad viņu nevar vainot ne uzmanības trūkumā, ne vispār vieglprātībā vai nolaidībā, vai kad izpildīšana no notikusi nepārvaramas varas dēļ.

Konkrētajā gadījumā par parādnieku uzskatāma SIA „Būvtranss D", kura saskaņā ar līguma noteikumiem uzņēmusies galveno saistību, bet nevis /pers. B/, kurš uzņēmies vienīgi šīs saistības pastiprinājumu.

Attiecībā uz /pers. B/ kā galvinieku Civillikuma 1657.pants būtu piemērojams vienīgi tad, ja prasījums par līgumsoda piedziņu būtu pamatots ar to, ka atbildētājs pieļāvis galvojuma saistības izpildes nokavējumu par ko galvojuma līgumā būtu nolīgts pienākums maksāt līgumsodu. Tomēr ar šādiem apstākļiem prasība nav pamatota.

Līdz ar to nav nozīmes apelācijas instances tiesas secinājumiem par pierādījumu neesamību tam, ka SIA „Būvtranss D" būtu nonākusi finansiālās grūtībās atbildētāja vainas dēļ. Lai iestātos galvinieka atbildība par galvenā parādnieka saistībām, nav nepieciešams konstatēt galvinieka vainu tajā, ka galvenais parādnieks pieļāvis galvenās saistības izpildes nokavējumu.

[6.2] Galviniekam atbilstoši Civillikuma 1701.pantam ir tiesības iebilst pret līgumsoda aprēķinu un lūgt tiesu atbrīvot no galvenā parādnieka pieļautā nokavējuma sekām, tomēr šādā gadījumā galviniekam ir jāpierāda un tiesai jākonstatē, ka galvenais parādnieks nav vainojams galvenās saistības izpildes nokavējumā. SIA „Būvtranss D" savu saistību izpildes nokavējumu nav apstrīdējusi, bet tieši pretēji, pieņemot SIA „Tapeks" kreditora prasījumu un iekļaujot SIA „Tapeks" nenodrošināto kreditoru reģistrā, atzinusi savu pienākumu atbildēt arī par negatīvajām sekām, kas radušās sakarā ar saistību izpildes nokavējumu.

M o t ī v u d a ļ a

[7] Pārbaudījis lietā esošā sprieduma likumību attiecībā uz personu, kas to pārsūdzējusi, un attiecībā uz argumentiem, kas minēti kasācijas sūdzībā, kā to nosaka Civilprocesa likuma 473.panta pirmā daļa,

Civillietu departaments atzīst, ka apelācijas instances tiesas ir atceļams un lieta nododama jaunai izskatīšanai.

[8] Kā redzams no lietas materiāliem, prasība par līgumsoda piedziņu no galvinieka /pers. B/ ir pamatota ar parādnieka SIA „Būvtranss D" nokavējumu un šajā sakarā aprēķināto līgumsodu, kā arī apstākli, ka atbildētājs ir galvinieks, kurš saskaņā ar 2008.gada 2.aprīļa pirkuma līgumā ietverto galvojuma klauzulu ir uzņēmies pienākumu atbildēt SIA „Tapeks" par minētās sabiedrības parādu kā pats parādnieks.

Līdz ar to, izvērtējot /pers. B/ atbildības aspektus, tostarp pamatu esamību viņa atbrīvošanai no tās, tiesai, kā uz to pamatoti norādīts kasācijas sūdzībā, bija jāņem vērā galvojuma institūta būtība.

[8.1] Saskaņā ar Civillikuma 1692.pantu galvojums ir līgumslēgšanas ceļā vienpusēji uzņemta, no galvenās saistības nošķirta, taču no tās atkarīga paša galvinieka saistība pret citas personas (galvenā parādnieka) kreditoru.

Kaut arī galvojums ir paša galvinieka saistība, tā saskaņā ar akcesoritātes principu - kā papildu saistība ir piesaistīta galvenajai saistībai. Proti, pēc vispārīgā principa galvinieka saistība tās rašanās, apmēra un turpmākas pastāvēšanas ziņā ir atkarīga no galvenās saistības (*sk. Kalniņš E. Galvojums kā akcesoriska saistība. Jurista Vārds Nr.19 10.05.2011.*).

Galvojuma saistība uzskatāma par papildu saistību, kura katrā gadījumā vērtējama kopsakarā ar pamatsaistību.

Uzņemoties galvojuma saistību, Civillikuma 1698.pants uzliek galviniekam pienākumu blakus galvenajam parādam atbildēt arī par blakus prasījumiem, galvenā parādnieka vainas vai nokavējuma dēļ nodarītiem zaudējumiem un tiesu izdevumiem.

Ar blakus prasījumiem Civillikuma 1698.panta izpratnē saprotami - procenti, līgumsods, zaudējumi un izdevumi (*sk. Fogels N., Ziņģe J. Galvenā parādnieka saistību dzēšana maksātnespējas procesā - vai pamats galvojuma izbeigšanai. Jurista Vārds Nr.15 15.04.2014.*).

Likumdevējs galvenā parādnieka kreditoram piešķīris tiesības vērsties pret galvinieku ne tikai ar prasību par pamatparāda piedziņu, bet arī ar blakus prasījumiem, tajā skaitā par līgumsoda piedziņu.

Galvinieks var iebilst pret kreditora blakus prasījumiem un var tikt atsvabināts no tiem gadījumos, kad, piemēram, galvinieka saistība bijusi noteikti ierobežota ar pamatparāda apmēru, kā arī gadījumos, kad galvenā parādnieka atbildībā par blakus prasījumiem radušās kādas izmaiņas.

Katrā gadījumā galvinieka atbrīvošana no trešās personas kreditora blakus prasījumiem vērtējama, par pamatu ņemot galvojuma saistības būtību.

[8.2] Kā redzams no lietas materiāliem, apelācijas instances tiesa nolēmusi atbrīvot /pers. B/ no līgumsoda samaksas, secinādama, ka attiecībā uz atbildētāju ir nodibināti apstākļi, kas saskaņā ar Civillikuma 1657.pantu piešķir parādniekam tiesības lūgt tiesai atbrīvot viņu no nokavējuma nelabvēlīgajām sekām.

Piemērojot konkrētam gadījumam Civillikuma 1657.panta noteikumus, tiesa nav apsvērusi, vai /pers. B/, ņemot vērā, ka prasība pret viņu celta kā pret galvinieku, ir uzskatāms par minētās tiesības normas subjektu un vai viņa rīcības izvērtēšanai var būt tiesiska nozīme lietā.

Civillikuma 1657.pants piešķir tiesai tiesības atsvabināt parādnieku no viņam neizdevīgām nokavējuma sekām gadījumos, kad viņu nevar vainot ne uzmanības trūkumā, ne vispār vieglprātībā vai nolaidībā, vai kad izpildīšana nav notikusi nepārvaramas varas dēļ.

Nav šaubu par to, ka juridiskā termina „parādnieks" plašā nozīmē /pers. B/ ir uzskatāms par parādnieku, jo civiltiesību jomā ar šo terminu apzīmē jebkuras saistības dalībnieku, kam jāpilda saistības pienākums. Atbildētājs atbilst šādai pazīmei, jo viņš ir galvojumu saistības dalībnieks (galvinieks), kuram ir jāpilda saistības pienākums.

Tomēr tas nav pietiekams iemesls, lai uz Latgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas spriedumā konstatēto apstākļu pamata, t.i., ka /pers. B/ nevar vainot ne uzmanības trūkumā, ne vispār vieglprātībā vai nolaidībā, tiesa, atsaucoties uz Civillikuma 1657.pantu, varētu atbrīvot atbildētāju no pienākuma samaksāt prasītājai SIA „Būvtranss D" parādu.

Nokavējums ir saistības izpildīšanas vai izpildījuma pieņemšanas prettiesīgs novilcinājums. Pirmajā gadījumā ir parādnieka, bet otrajā - kreditora nokavējums (Civillikuma 1651.pants).

Tādējādi Civillikuma 1657.panta tvērums neattiecas uz jebkuru civiltiesisko attiecību dalībnieku, ko var uzskatīt par parādnieku šī termina plašā nozīmē, bet gan tikai uz tādu, kas tieši pieļāvis izpildīšanas (parādnieka) nokavējumu un kuram saistībā ar to ir radušās nelabvēlīgas sekas.

Konkrētajā gadījumā pazīmēm, kas ļauj personu klasificēt kā parādnieku Civillikuma 1657.panta izpratnē, atbilst galvenā parādniece SIA „Būvtranss D". Turpretī atbildētājs kā galvinieks šādām pazīmēm neatbilst. Līdz ar to, lai minēto normu attiecinātu uz konkrēto gadījumu, tiesai bija jānodibina SIA „Būvtranss D" rīcība, kas atbilst šajā normā noteiktajiem kritērijiem.

Kā redzams no pārsūdzētā sprieduma argumentācijas, tiesa par pietiekamu iemeslu Civillikuma 1657.panta noteikumu attiecināšanai uz konkrēto gadījumu, atbrīvojot galvinieku /pers. B/ no pienākuma

samaksāt prasītājai SIA „Būvtranss D" parādu, uzskatījusi apstākli, ka viņu nevar vainot ne uzmanības trūkumā, ne vispār vieglprātībā vai nolaidībā.

Civillietu departaments piekrīt kasācijas sūdzības iesniedzējas argumentam, ka Civillikuma 1657.panta norma uz tiesas konstatētajiem faktiskajiem apstākļiem attiecināta nepareizi, jo minētās normas tiesisko sastāvu tiesa saistījusi ar tādiem lietas faktiskajiem apstākļiem, kas nevarēja būt priekšnoteikums tās piemērošanā.

Sakarā ar materiālo tiesību normas nepareizu piemērošanu spriedums ir atceļams, nododot lietu jaunai izskatīšanai.

[9] Ņemot vērā, ka spriedums tiek atcelts, SIA „MS" iemaksātā drošības nauda 284,57 *euro* saskaņā ar Civilprocesa likuma 458.panta otro daļu prasītājai tiek atmaksāta.

R e z o l u t ī v ā d a ļ a

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474.panta 2.punktu, Civillietu departaments

n o s p r i e d a

Latgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 16.augusta spriedumu atcelt un lietu nodot jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Atmaksāt SIA „MS" drošības naudu 284,57 *euro*.

Spriedums nav pārsūdzams.

Tiesnese Ļ. Kušnire

Tiesnese	A. Briede
Tiesnese	A. Čerņavska